

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 44.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издаје за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

СУСРЕТ СА РУСКИМ ЦАРЕМ АЛЕКСАНДРОМ II.

Прочита ли се натпис ових редака, без сумње ће се у наше доба, када је политика готова, да прождре интересовање за свачим другим, с места помислити на сусрет каквог политичкога великодостојника, каквога великога дипломате или каквога новинара пуног утецаја; сваки ће с места постати радознао, да чује сензациона открића, значајне политичке успомене или дипломатске изјаве ма које врсте. Ничега од свега тога. Ово је сусрет једнога вештака са покојним племенитим руским владарем, што га је изазвао срећан случај, а који није имао ни политичких ни других каквих последица. Како се просто и неизвештачено десио, тако нека буде овде и испричан.

Како нама вештацима, па и другим смртнима, није никако баш често суђено, да на добро спремљени начин дођемо у додир са царевима или краљевима, да нам се допусти изићи пред њих или да можемо говорити са њима: то је овај чудновати и у својој чудноватости заиста редак начин, на који се десио овај састанак, без сваке сумње још ређи.

Било је јуна 1871. године, у красно и дивно доба, када сам ја као млад глумац на вајмарском позоришту својим радом, а ваљда смем рећи, а да ипак нисам нескроман, и својим вештачким успесима, заузимао подједнако срећан положај, када је у мојој младалачкој вештачкој души било још пролеће, када је и дворски парк у Вајмару сијао у најлепшем украсу цветова и када је и пролеће у природи своје благе ветриће ширило преко благословених пољана и лугова тиришке шуме, када радосни глас прекиде иначе тако пријатан мир вајмарскога дворског и варошког живота. Руски цар Александар II. доћи ће са својим синовима и великом пратњом у Вајмар у походе двору вели-

кога херцега. И било је са свим природно, што ће се учинити та похода, јер између вајмарске и руске владалачке породице били су врло блиски сроднички односи.

Глас се обистини и на скоро видесмо по важним лицима дворских кавалера и чиновника, који су се на дворским колима у брзој темпу возили тамо амо између Вајмара и великохерцешкога летњиковца Белведера, нарушавајући звекетом кола иначе већ поменути уобичајену вајмарску уличну тишину, по грозничавој вредноћи дворских слугу и занатлија, по ревносној журби домаћих полицајаца, чији је број још знатно умножен туђинским полицајцима: да ће висока посета заиста на скоро доћи.

Било је свакако природно, што мене као Србина обузе врло жива жеља, да видим цара при његову уласку у Вајмар. Било ми је и врло лако да сазнам тачно време његова доласка, и да на тако званој белведерској алеји, која води у поменути замак, одређен за смештај руских гостију, нађем једно узвишење са кога бих могао добро и разговетно видети цара, када прође. Био сам све лепо смислио, нашао место, попео се на њ. Дође и одређени час, појави се и цар, — моје срце закуца у веселу очекивању, — али, — у пркос дивне пролетње вечери цар се возио у затвореним колима, и тако брзим темпом, да нисам могао познати ни великога херцега вајмарскога, који је седео у колима поред свога високога госта, а кога сам баш често имао прилике видети. Гледао сам тужним срцем за лаким облацима прашине, које су царска кола оставила за собом, гледао сам бескрајни ред дворских кочија, тешко натоварених товарних кола, туђинских полицајаца на коњима, како јуре и пролазе поред мене, па сам се ожалашћен и оборена погледа вратио своје стану.

— Јеси ли видео цара? запита ме моја жена узбуђено.

— Јесам, одговорим јој, 20 дворских кола, 40 товарних кола, 50 вајмарских и 100 руских лакеја — али цара не.

Као што сам рекао, био сам врло ожа-лошћен.

Али да сам у оном тренутку могао слутити, како ће ми на скоро бити суђено, да цара видим са свим из близа, са свим на само, и да ћу с њиме са свим отворено моћи ћеретати једно четврт часа — заиста не бих био тако жалостан.

То се десило овако.

Ко би описао моју радост, када сам другог јутра у позоришту сазнао од ондашњег управитеља дворскога позоришта, барона од Л., да је велики херцег наредио, да се другога дана или управо друге вечери на летњиковцу Белведеру да тако звана дворска комедија, да би своје високе госте забавио за кратко време. Моја радост оде у бескрајност, када сам сазнао, да је велики херцег изабрао два мала комада у једноме чину, у којима ја нисам само као глумац имао одличне и zgodне улоге, већ у којима је шта више и режија била у мојим рукама. Тако сам дакле требао да имам прилике, да видим јасно и разговетно очи у очи племенитога Александра II, док ми је ваљало играти пред њиме.

— Дакле, рекох мојој жени када сам пун радости дошао кући, — ипак ћу сада видети цара! — и испричам јој, како је наређена дворска комедија, која је и њу исто тако обрадовала као и мене.

После подне онога дана, кога је у вече имала да буде представа, морао сам се одвести у Белведер да с једним дворским фуриром (дворски слуга за спрему дочека) све наредим што је било потребно за нашу игру.

Морам овде ушести, да су дворске комедије у оно време на вајмарском двору биле особите. Велики херцег желео је, да нема позорнице, па шта више ни најмањег узвишења, које би означило позорницу. Играло се на равноте патосу, на паркету, ћилим један омеђавао је простор, који је представљао позорницу, у једноме углу салона, у чијој су близини била двоја врата, да бисмо их имали у случају потребе. Од намештаја смело се поставити само најпотребније, пошто није било довољнога простора

за њ, нарочито с тога, што су салони, у којима се играло, увек били од најмањих. У прво време делио је шпански зид на два крила онај угао, у коме се играло, од високе публике, која је обично само неколико корака удаљена од нас седела. Кад је ваљало да почне представа, ударао би великохерцешки виши дворски маршал тихо три пут у равне дланове, два лакеја повукла би шпански зид са свим на страну, ми бисмо изишли, поклонили бисмо се понизно пред нашом високом публиком, по том би велики херцег, по својој заиста безграничној доброты и љубазности, маркирао мали дочекни аплауз и ми бисмо тада, више или мање преплашени, почели своју игру. Доцније је и шпански зид са свим уклоњен, и онда бисмо са свим просто на знак вишег дворског маршала изишли из једних побочних салонских врата, поклонили бисмо се и почели.

У целом овом уређењу, огледало се најјасније племенити вештачки укус великога херцега.

Јасно је, да је овај начин представљања у тако блиској и одличној околини морао бити од са свим неизмерног утецаја на наше вештачко развијање. Ми смо приморани на простоту и природност и васпитани смо према дару и умењу за природну отменост у представљању. Наравно да то није било лако. Пре свега ваљало је тон, изразе лица и покрете са свим прилагодити непосредној близини високе околине; после тога само се ретко кад могао где сместити шаптаж, а када је и било могућно, да се смести иза каквог украса од цвећа или намештаја, који би га прикрили, што је увек више мање било врло тешко, смео је само у себи да нас прати и да само у највећој невољи прискочи у помоћ. Кад би се пак по кадито десило коме представљачу, нешто са свим природно, кад би га у овој са свим необичној ситуацији који пут изневерило памћење, настала би природно нежељена и са свим несвојевољна комика, којој се велики херцег могао од свега срца насмејати. Дотични или дотична смејали би се и сами, и ако баш не од свега срца, пропалој игри. Увређен не би био нико од страдалих глумаца тиме, што је изазвао толики смех, јер поред дужнога поштовања, с којим смо излазили пред великога херцега, сви смо га као племенита и у вештини разборита заиста

срдечно волели, јер смо врло добро и осећали и знали, колико он иначе у збиљи цени вештину и вештаке. Тако ваљада и смем рећи, да је у оно доба на вајмарском двору и вајмарском дворском позоришту стил у начину представљања конверзационих комада достигао ступањ природности, отмености, у кратко савршенства, како се у Немачкој не може наћи баш често.

Дакле — оно после подне одвезем се у Белведер, да као редитељ спреим све за представу.

Дворски фурир, кога ми је придао у помоћ великохерцезинки виши маршал — у очима самога дворског фурира врло висок положај код двора, који се међу тим у многим случајевима почиње као дворски лакај — дочека ме врло пријатно и наклоно, и ако је размак његова високог положаја у непрестаној околини дворске господштине, а можда и своје веће старости и своје дуге службе према мојој очитој младости доста осетно изражавао, задржавајући непрестано дворски тон, не баш много али толико, да је то било осетно и за онога, који није са свим непосвећен. Ја сам био доста обазрив да му својим са свим коректним и пуним респекта држањем према њему пантомином ставим до знања, да ја као вештак према дворском фуриру у ранг-листи стојим ниже за један мали ступањ — или ако се хоће мало тачније, за мали ступњић. Он је то и опазио са снисходљивом пријатношћу, и претворио се сав у љубазност.

Можда га је у првом тренутку шокирало што сам дошао — био је врло тонал дан, више лето него пролеће — у врло елегантном,

али скроз лаком и свакако недворскоме, сивом летњем оделу, док је међу тим он изишао пред мене савршен, à quatre épingles, у фраку, ципелама и чарапама. Ја сам пре тога био запитао управитеља дворскога позоришта, у каквој тоалети треба да се одвезем у Белведер. „Тако као што сте“, био је одговор, „ви нећете видети никога из двора и имаћете посла само са господином дворским фуриром“ . . . Да је нешто „господин дворски фурир“ чуо оно „само“ . . .

Стајао сам дакле са дворским фуриром у салону, који је био одређен за представу. Баш сам добио по својој жељи један мали ћилим, наредио сам, да се донесе свећњак, неколико лаких столица и остале потребе. Баш сам му хтео рећи како ваља наместити остали намештај, када спазим, како кроз отворени низ многих соба и салона у наш салон улази један пруски генерал или какав други виши официр. Био је висока раста, раскопчао је нешто мундир, а мач и капу држао је у руци.

Ми бејасмо у живом говору, кад је ушао.

Дворски фурир занеми одмах, поклони се дубоко и повуче се у дно салона.

Ја се поклоним учтиво и останем на свом месту.

— Шта ту радите? — упита ме генерал.

— Ја овде спремам све што је потребно за дворску комедију, која ће се вечерас играти за високе руске госте, — одговорим врло учтиво, али са свим слободно. Та ја сам већ толико пута имао додира са вишим пруским официрима и био сам у неку руку у чуду, што се дворски фурир тако дубоко поклонио. Јоца Савић.

(Свршиће се.)

Л И С Т И Њ И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Српска народна позоришна дружина) завршивши 19. марта о. г. низ својих представа у Новом Саду, отишла је у Сомбор. О доласку и борављењу наше позоришне дружине у Сомбору читамо у 41. и 52. броју „Браника“ ове извештаје: „Тек што је завршило представе мађарско позориште, које је целу зиму у нас пробавило, дође нам у госте из Новог Сада наше

народно позориште на једно шест недеља дана. И ако би нам милије било, да је позориште к нама у јесен или у зиму дошло: ми ћемо се ипак потрудити, да наше позориште овде не претрпи никакве штете. У љубави према позоришту сви смо ми Сомборци увек сложни били, па ћемо то и сада бити, особито кад видимо да наше позориште у сваком погледу одговара својој културној мисији и да свим силама својима врши

савесно свој узвишени задатак. Милина је то доћи у позориште па видети како свака представа иде заокружено, како у свему влада потпуна хармонија. Давно није била позоришна дружина тако добро састављена и уецбана, комади тако добро научени и одиграни, као сада. Опажа се леп напредак у свему, па се тако можемо надати, да ће и посета из дана у дан све боља и боља бивати. Евала нашем месном позоришном одбору, који је у договору са управитељем нашег позоришта, г. Т. Хаџићем, репертоар тако удесио, да му не може бити замерке. До сада су одиграни ови комади: „Балканска царица“ (на први дан ускреса), „Бидо“ (на други дан ускреса), „Женски пријатељ“, „Мајчин благослов“, „Галеото“ — све сами новитети за нас. Само тако напред сложено, па ће све добро бити. Штета само, што се све представе дају у претплати, те ће тако и приход много мањи бити, него што би то било, када би се неколико представа давало ван претплате. Међу тим идемо да видимо. Можда ће резултат показати, да је одбор имао право, што је тако наредио, надајући се, да ће свет наш на тај начин боље посећивати позоришне представе. Дај Боже да тако буде!“ — „Још за који дан па ће наше позориште завршити овде низ својих представа. Посета позоришних представа, с малим изузетком, није била онаква, каква би се могла очекивати, и ако је наш месни позоришни одбор, у договору са управом, одабраним репертоаром и многим новитетима учинио што је могао, да публика наша што марљивије долази у позориште. Може бити, да ће наше позориште ипак моћи овде проћи без дефицита, ако се публика буде при крају мало боље одазвала, а то треба да учини кад ће се давати све нови одабрани комади. Тако је за четвртак, на Спасов-дан, одређена шаљива игра: „Корак у страну“, која је овде код нас научена. У суботу 4. маја даваће се: „Хамлет“, у новом нарочито за тај комад зготовљеном оделу, као претпоследња представа, а у недељу 5. маја нова, у Сомбору научена трагедија: „Дажни Димитрије“, у новом оделу, и то као последња представа. У понедељак приредиће наш омиљени оперски певач г. Жарко Савић концерат, на ком ће суделовати и наша позоришна дружина, која ће том приликом приказати ове две шаљиве игре: „Еманципо-

вана“ и „Бубавно писмо.“ Као што видите имаћемо доста уметничког уживања, а хоће ли и наши уметници с нама бити задовољни — идемо да видимо!“

ПОЗОРИШТЕ.

(Јоца Савић и Немци.) Управа кр. баварских позоришта послала је пре негде немачким листовима у Минхену овај обавештај: „Највишом одлуком од 28. марта подељен је кр. редитељу глума Јоци Савићу наслов кр. главног редитеља глума.“ Минхенски први лист „Allg. Ztg.“ надовезао је на то ово: „Ова вест изазваће без сумње радосно одобравање и у свим круговима пријатеља уметности у нашем граду, јер и ако их у опште има мало, који о опсежном, преодговорном и напорном раду редитељском јасан појам имају, то опет не ће бити непознато многим колико наша глума има да благодари овом фино образованом уметнику. Мора се честитати не само уметнику за одликовање и унапређење, које је одавно заслужио, него и самој управи и дворској позорници, који се могу тешити што су себи тиме свога првог и најбољег саветника, за којим су многа позоришта жељно погледала, — стално обвезали. Савић спада нашој позорници као редитељ од 1887. од како је са великим успехом као љубимац и бонвиван делао на бечком Burgtheater-у и вајмаршком дворском позоришту; са бароном од Перфала створио је он Шекспирову позорницу а са интендантом Посартом свезаће га још чвршће заједнички уметнички интереси на корист наше дворске позорнице; као књижевник Савић се одликовао преводима с француског, и тако исто и својим расправама из историје позоришта и драматургије“.

(Педесетогодишњица дилетанатског позоришног друштва). Не давно прославило је добровољно позоришно друштво своју педесетогодишњицу у вароши Слани, у Ческој. Представе тих добровољаца успеваће су толико, да су још лане могли подићи красну зграду за свој уметнички рад. Сама идеја и истрајност, којом су чешки синови послужили неговању домаће драме и позоришне уметности, служи патриотској енергији чешкога народа на славу и част!

Издаје управа срп. нар. позоришта.